

F

POVÍDKY EMILA ŠAROCHA

VIKTOR DYK

POVÍDKY
EMILA ŠAROCHA

Zde byl autorskoprávně chráněný

obsah, který není možné zpřístupnit.

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ 1935

DOSLOV

Dobrodružná jízda na Kytheru, k níž umírající děd Václav Šaroch vyzval v posledním výjevu prvního dílu Dykova *Děsu z prázdna* milovaného svého vnuka, Emila Šarocha, se nestala skutkem: bouřlivák umírá po tolika dalekých a nebezpečných výpravách do světa docela tiše v závětrí domova, právě když dosáhl svého prvního politického vítězství, jež zároveň signalisovalo obrat veřejného svědomí i konání v Čechách, a jeho předurčený dědic, drobný studentík Emil, prožívá nad mrtvolou kmetovou „nejstrašnější úzkost života, úzkost z náhlého ticha po veliké bouři“, onu úzkost, která jest zároveň podvědomou i tragickou, byť jen primitivní formou „děsu z prázdna“.

Až sem dovedl Viktor Dyk v posledních měsících svého náhle přervaného života definitivní zpracování rozsáhlého románového plánu, který ho doprovázel od let mladosti po celý život a do něhož postupně vkládal výsledky svého myšlenkového, básnického i politického růstu; i to, že z dvojdílné skladby nabyl pevné a závěrečné podoby retrospektivní díl *Děd Václav Šaroch* před aktuálním a přítomností nasyceným dílem druhým, *Vnuk Emil Šaroch*, jest důkazem Dykova postupného obratu k nadosobní předmětnosti. Z motivů a nápovědí dokončené první části byly učiněny některé dohady o tom, jak by se byl

děj ve vnukově historii rozvíjel a který úsek našich novodobých dějin byl by asi objímal; leccos svědčilo tomu, že by byl Viktor Dyk také Emilovu životnímu příběhu, jakožto organickému pokračování osudu dědova, dal obsah politický a že by jej byl uvedl nejprve do hnutí pokrokového a jeho srážek s realismem, potom do skeptického a resignovaného období předválečného, konečně snad i do zápasu o naplnění politických snů dědovských i vlastních, o naplnění toho, co pro Emila Šarocha přichází pozdě, velmi pozdě. Ale to jsou pouhé domněnky, opírající se hlavně též o vlastní Dykovu předmluvu, psanou však celkem jenom se zřetelem k *Dědu Václavu Šarochovi* a předjímající budoucí dílo, které potud žilo leda v projektech.

V pozůstalosti Dykově, z níž románový *Děs z prázdna* jest vedle dramatického *Krutého dítěte* umělecky dojista nejzávažnější, byly však nalezeny mimo vypracovaného *Děda Václava Šarocha* také rukopisné i časopisecké trosky z *Vnuka Emila Šarocha*, pocházející z různých dob básníkových, vesměs však starší než uzavřený díl první. O chronologii těchto zlomků, pozůstalých ze životní historie Emila Šarocha a majících narmnoze podoby uzavřených povídek, možno pronášeti leda hypotesy, z nichž se zcela nekryjí ony, které se opírají o kriteria zevní, s těmi, jež postupují z vnitřního rozboru slohového; z obou sudidel jest však patrné, že první počátky díla, obsahující vedle zkratky osudu dědova i první životní dobrodružství vnukovo, nespádají za rok 1911. Jsou to partie, dochované jenom rukopisně, a to ve dvojí versi; druhá, pozdější a rozsáhlejší, se stala textovým základem zde otiskovaných „*Povídek Emila Šarocha*“. Ale pak, ještě před světovou válkou a v prvních jejích dobách, jal se Viktor Dyk pro Lumír a Samostatnost zpracová-

vati v kapitolách více méně uzavřených osudy Emila Šarocho, jinocha a muže; hlavně se soustavně zahloubal do konce jeho života a r. 1915 otiskl v Lumíru v patnácti kapitolkách *Závěr*, který obsahuje tři závěrečné povídky našeho svazku: *Dům žen — Marie Brandlerová — Smrt Emila Šarocho*.

Na rozdíl od *Děda Václava Šarocho* spojuje tyto nedlouhé novely jeden negativní rys: osudy Emila Šarocho, soukromníka a diletanta, jsou čistě intimní bez dějinně politického pozadí a bez obecnějšího dosahu. Emil Šaroch, jenž se pokouší v leccems a jenž v leccems ztroskotá, vyhýbá se přímo politice a takto v této versi odhazuje přímo dědictví a odkaz svého děda. Překvapuje to jistě nemálo u Viktora Dyka, jehož inspirace byla do takové míry politická a jenž právě tehdy dočasně a nedobrovolně odpočíval mezi dvojí aktivitou veřejnou. Překvapuje to dvojnásob, uvážíme-li, že toto přepracování spadá právě uprostřed mezi *Akta působnosti Čertova kopyta* a *Příběhy Kozulinova*, tedy romány politické, z nichž *Konec Hackenschmidův* dokonce postavou Marie Brandlerové s Emilem Šarochem souvisel. Údiv náš nad odpolitisováním druhého díla *Děsu z prázdná* ještě vzrůstá, jakmile v jeho hrdinovi vidíme dobový typ, jehož plnost a důsažnost by byla politickým zarámováním jenom získala. Buď jak buď, povídky Emila Šarocho, ztroskotance v lásce, v literatuře a v manželství, blíží se podáním psychologickým povídkám ze svazků *Piseň o vrbě* a *Příhody i posmrtná Mladost*, kde se protimluvy ironického osudu promítají do oblasti intimní, do vztahů erotických a rodinných, a kde vědomí marnosti každé touhy, každého citu, každého činu jest stupňováno až k nihilismu, jemuž bytosti otrávené a zrazené propadají u vědomí nepřekonatelné osamocení. V této podobě prožívá

Emil Šaroch, který nepřevzal odkaz dědovy aktivity, jeho dědictví „děsu z prázdna“, aby jím byl posléze poražen a pohlcen. V doslovu k prvnímu dílu *Děsu z prázdna*, jehož některé výklady a dohady nezbylo tuto než parafrasovati, shrnuli jsme románovou situaci při skonu dědově takto: „Václav Šaroch, spíše romantický poutník než revoluční politik, odkazuje vnuku šarochovské dědictví bez šarochovského úsměvu: touhu po dálce; touhu po slávě; touhu po dobrodružství; ale také děs z prázdna.“ Hned ve vstupní povídce *Sedmnáctiletý* se připravuje Emil Šaroch, aby po stopách děda Václava i strýce Theodora nastoupil svou romantickou pout a tak se alespoň na čas odpoutal od domova, který dědovou smrtí až děsivě zmlkl a osiřel. Ale Emil Šaroch, který již v dětství byl vzrušován heslem mladistvého portretu dědova: „V kterých zemích válčit budeš a čí rukou zahyneš?“, byl docela jiný než děd, než strýc; jsa dítětem mírovým a nikoliv revolučním, cítil, že s „debutantstvím jiné doby“ souvisí kletba „třetího kolena“, která neznamená jenom epigonství, nýbrž také úpadek, rozklad, boření. Jest spíše dekadentem než romantikem, když se vydává do světa, ač romanticky zní písňové motto jeho útěku z domova: „Jsem posud mlád a svěží, o jízdu jen mi běží. Kam? Jen když mohu jet.“

Dobrodružství, jehož se mu touto první cestou do světa dostane v Berlíně — kde k němu, na rozdíl od milovaného přítele spisovatelova Ladislava Hofmana, ani na okamžik nepřistoupí tragické otázky národně politické — jest hodno spíše dekadenta než romantika. Horký a hořký erotický příběh s Boženou Medunovou, v němž se jinoch promění v muže, serve mnoho z romanticky závrtných ilusí o lásce, když cestou i v loži Emilu Šarochovi přisouzena zahanbující úloha zástupce

a náhradníka, a poučí ho palčivě, kolik zvířecí běsnosti, kolik smyslového znechucení, kolik pokořujícího hnusu může vpadnouti do milostné hry mladých těl, pokud jí nevykupuje láska. Viktor Dyk nanesl v některých náčrtcích do těchto výjevů, podstatnějších pro tragiku Boženy Medunové než pro Emila Šarocho, mimo svůj zvyk až pastosně barev zsinalých ve své křiklavé nahotě, což by byl jistě v definitivním zpracování dojista ztlumil; i doporučelo se sáhnouti tuto k redakci diskretnější.

S takovým trpkým poučením, rovným palčivé ráně, se vrací sedmnáctiletý Emil Šaroch domů, když shledal na pobřeží první Kythery, která se vynořila na jeho dobrodružné pouti, místo „břehu, kde nikdo nežaluje a kde se vše usmívá“, leda špinavou pěnu a hnusný šlem. Jako epilog tohoto Emilova vstupu do života myšlena jest drobná povídka *Gréta a hošíček*, vypracovaná mnohem později a uměním již vyzralejším než partie o Boženě Medunové. Nehledíc ani k básnický záměrnému kontrastu banálního hotelového pokoje v Berlíně a venkovského statečku na pokraji hlubokého lesa, jest souvislost těchto výjevů jasná. Vraceje se zklamán, ano, zhnusen z děsivě obrovitého civilisačního střediska, kde mu životem nalomená žena připravila rozkoš a ponížení, setkává se uprostřed volné přírody s ženou-přírodou. I prostá a pudová děvečka Gréta se mu nabízí, byť nevtíravě, ale Emil, na rozdíl od zoufalého objetí Boženina, odmítá žádostivý pokyn Grétin, za nímž se zvedalo samozřejmé hnutí neporušeného instinktu. Životní paradox tomu chce, aby v něm mile posměšná venkovská služka, nadaná pohotovostí milenky, ale i předčasnou citovostí mateřskou, viděla nezkušeného hošíčka, kdežto Emil Šaroch se stal právě mužem, který poznal slzy věci

a jed života. I vrací se poučený vnuk s první ranou domů, ale docela jinak, než se vracívali děd Václav neb strýc Theodor, a při rozhodnutí pro návrat má ještě tolik času a intuice, aby „viděl míjet těžce a lopotně něco, čemu říkali život“.

Zde zeje ve zpracování druhého dílu *Děsu z prázdna* hluboká mezera, jejíhož obsahu se lze dohadnouti jenom z nejstaršího souvislého náčrtku. Mladý akademik, jemuž rodinné poměry hmotné dovolují nedbati chlebního studia, se stává literárním debutantem z konce století: upozorní na sebe, má jakýsi úspěch, nepronikne však trvale a nenachází ani sám ve tvorbě uspokojení; nepohřešován a zapomenut mizí rychle z literatury. Tato partie jest v původní skizze silně autobiografická a v deníkovém subjektivismu cituje i některé verše Emila Šarocho, jež se v ničem neliší od mladistvé poesie autorovy, odkud rovněž čísel šarochovský děs z prázdna, skoro nic však není pověděno o literárním prostředí pražském v době České moderny neb dokonce o jeho spojitosti s hnutím politickým.

Z tohoto úseku života Emilova vyzrála jenom episodická povídka, položená do jeho roku dvacátého, *Zachránce*, kde mladistvý poutník bez cíle a naděje mimoděk vysvobodí zoufalý pár manželský před děsem z prázdna, jemuž sám propadá. K volnější románové souvislosti však ukazuje vypravování v první osobě i pozdní dozvuk ronovského příběhu, spadající do mužných let Emila Šarocho, kterému jest „tak těžko slyšeti o cizím štěstí“.

Sotva lze za definitivní zpracování považovati také kapitoly, které s názvem *Závěr* otiskl Viktor Dyk za války v Lumíru a jež se v naší úpravě kryjí s třemi povídkami závěrečnými. Víme sice, že před prahem tohoto vypravování zůstalo málem

celé mužství Emila Šarocha, jenž se jako patricij-diletant usadil v rodném venkovském městě, zde uzavřel manželství, dostal syna, prožil ženinu nevěru a její smrt, ale zato zůstáváme na pochybnostech, zda tragedie spisovatelova *Dům žen* měla předcházeti přímo před milostnou resignací, jež sluje *Marie Brandlerová*, a zda se z cesty z Drážďan do Prahy, na níž odmítl nabídnutou ruku záchránkyně, a po návštěvě svého synka obrátil přímo domů, aby tam nadešla *Smrt Emila Šarocha*. Nové motivy se stále vynořují, a souvislost jejich s dosavadním proudem dějovým není vždy patrna. Emil Šaroch, spisovatel, který se na tak dlouho odmlčel, učiní románem o Domě žen (s problémem krutého dítěte a sebeoklamávajícího mateřství citu nikoliv krve v popředí) nový a poslední literární pokus, jenž naprosto nedovede zaplašiti jeho děsu z prázdna. Inspirační přítomnost mladoněmecké hrdinky Charlotty Stieglitzové ukazuje, že i Emil Šaroch jest duchem doma v době, v níž Václav Šaroch byl poznal tyranobijce Blumenthala i národovce Hanse Honiga a kdy se svou mladou chotí navštívil H. Heina v jeho žíněnkové hrobce pařížské, ale jak tato německá Alkestis — patrně symbolicky — obrážela intimní osud Emila Šarocha, není docela jasno. Zato úloha doktora Roka, jehož ironické slovo zpečetí konec románu o Domě žen, nepřipouští pochyb — tot muž, který ztroskotal Emilovo manželství.

Zdá se, že závěr *Dům žen* připravuje rozloučení Emilovo s životem, které možno označiti také jako rozhodnutí, že se hrdina, zúčtovavší s životem, sám vystaví jako dobrovolná obět děsu z prázdna, který jej přerostl. Zničiv s posledním rukopisem všechny aspirace a iluse básníka, rád by se před koncem ještě na rozloučenou zabýval mladostí, nejprve mladostí děda Václava,

strýce Theodora i tety Terezy, pak mladostí vlastní, avšak nahlédne úplně marnost podobného počínání. Vlastně nahlédne marnost všeho: „Nebylo kraje, který by jej ještě lákal.“ Před koncem, který se zdá na dosah, vstupuje však Emilu Šarochovi do cesty retardace, jež nemá podoby pouhé náhody. Jak tato *Marie Brandlerová*, která dala jméno předposlední povídky, či spíše jen povídkovému náčrtu, byla vetkána slabounkým vláknem do mladých let básníka potud nadějného, naznačil autor jenom lehkou nápořádou, v níž však s překvapením — ježto po prvé v knize — se dovídáme, že Emil Šaroch kdysi náležel k přátelské družině Hackenschmidově. Mnohem těsněji však do Emilovy životní historie zapadá tento osudový hovor ve vlaku tím že jest úmyslně zpracován jako protějšek ke kapitole *Zachránce*. Loučít se Emil Šaroch s mladou a sličnou Marií Brandlerovou slovy: „Chtěla bys mne zachraňovati; mohl jsem býti zachráněn, nechci však zachránkyně“. Nebyl by tento dekadent podobencem Dykovým, kdyby v něm nevězel i kus odbojníka: „Znáš přec chmurný verš ten Baudelairův? — Anděl nevěrci sáh pěstí v kštic. — Chceš být spasen? A on pravil: Nechci!“

Cesta poutníka, tuláka, cikána Emila Šarocha se uzavírá: „Ať končí pout, kde začala!“ Zastávka při návratu do domova měla Emilu Šarochovi dáti poslední ránu a nejpádňější důkaz jeho vlastní marnosti; od svého „krutého dítěte“ se dovídá Šaroch, že i jako otec jest zbytečný; žije-li v jeho synku alespoň skryté dědictví po matce, s otcem ho pranic nespíná, leda jméno, na němž Emilu Šarochovi dávno nezáleží. Ví dobře, že jeho manželství bylo klamem; poznává to nyní i o své rodině. Nač žil a nač by žil déle? Paradox osudu chce, že může znamenati něco pro cizí a lhostejné dítě právě on, jenž vlastnímu synku nesmí

býti ničím. Tragická ironie života přeje si po Emilu Šarochovi ještě více: musí se obětovati pro muže, který rozbil jeho manželství, a hyne sám při této oběti: „Zdráva buď budoucnosti, které se Emil Šaroch nedočkal.“ Tot závěrečná novela, *Smrt Emila Šarocha*: nekonečná sněhová pláň, mlčení, vítězné prázdno, nebudící již děsu...

Srovnány s románem *Děd Václav Šaroch* jsou *Povídky Emila Šarocha*, vnuka jeho, zlomkem. Důležité partie, vyčerpávající celé úseky hrdinova života, chybí; některé postavy a dějové motivy jsou jenom naznačeny; nikde není vypracováno ono široké a syté dějinně-politické pozadí, které staví tak vysoko první díl *Děsu z prázdna*, jeden to z nejkrásnějších pomníků básnické objektivnosti Viktora Dyka. Ale neznajíce novelistické náhrady dílu druhého, nepochopíme celkové koncepce skladby, která původně vycházela z osudů Emilových a život dědův pojímala vlastně jako předhistorii vnukovu. Právě proto bylo by nespravedливо odsouditi *Povídky Emila Šarocha* jakožto *disiecta membra poetae*, shromážděná posmrtně z pozůstalosti, určené hlavně jen pro literární dějepisce. Na těchto stránkách básník žije, žije i s bolestnou křečí mladosti, žije však také s mužnou snahou překonati tuto křeč. Neběží věru ani o nahodilé parergon ani o zavržené paralipomenon, jež může zůstatí nečteno. Stále jde o cosi velmi závažného: o řešení ústředního tragického motivu Dykova. Nikoliv nedostatek tvůrčích sil, nýbrž smrt byla příčinou, proč zůstal básnicky nedořešen a proč místo románové jednoty zbylo toliko šest povídek.

Arne Novák.

OBSAH

SEDMNÁCTILETÝ	9
GRÉTA A HOŠÍČEK	49
ZACHRÁNCE	59
DŮM ŽEN	76
MARIE BRANDLEROVÁ	85
SMRT EMILA ŠAROCHA	90

*

DOSLOV (*Arne Novák*)

TOPIČOVY BÍLÉ KNIHY

Řídí Josef Knap

VIKTOR DYK

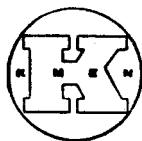
POVÍDKY EMILA ŠAROCHA

DOSLOV NAPSAL ARNE NOVÁK

DŘEVORYT A GRAFICKÁ ÚPRAVA

CYRILA BOUDY. VYTISKLA „POLITIKA“ V PRAZE

PRO NAKLADATELE F. TOPIČE

1935

V „TOPIČOVÝCH BILÝCH KNIHÁCH“

VYDÁNO DOSUD:

ANDRÉ MAUROIS: ŽIVOT BENJAMINA DISRAĚLIHO. Přeložily Ma-Fa a Jarmila Fastrová. — 3. vydání. — Cena Kč 35.—.

ANDRÉ MAUROIS: DVĚ LÁSKY FILIPA MARCENATA. Přeložila L. Weinfurterová. — 4. vydání. — Cena Kč 35.—.

ROGER MARTIN DU GARD: RODINA THIBAULTŮ. Přeložili František a dr. Hanuš Jelínek. Díl I. (část I. a II.) Šedivý sešit. — Polepšovna. 2. vydání. Cena Kč 35.—. Díl II. (část III.) Vesna. 2. vyd. — Cena Kč 35.—. Díl III. (část IV. a V.) Ordinance. — Sorellina. Cena Kč 40.—. Díl IV. (část VI.) Otcova smrt. Cena Kč 30.—.

ANDRÉ GIDE: VATIKÁNSKÉ KOBKY. Přeložil Jiří Ježek. — Cena Kč 38.—.

ETIENNE REY: O LÁSCE. Přeložil Karel Vokoun. — Cena Kč 22.—. Vydání na simliljapanu vázané v červené kůži Kč 90.—.

PAUL MORAND: NEW YORK. Přeložila dr. B. Polívková. — Kč 40.—.

SHEILA KAYE-SMITH: ŽELEZO A DÝM. Přeložil Fr. Veselý. — Cena Kč 45.—.

PAUL MORAND: CHAMPIONI SVĚTA. Přeložil Josef Heyduk. — Cena Kč 32.—.

EDUARD STUCKEN: VE STÍNU SHAKESPEARA. Přeložil Karel Hoch. — Cena Kč 55.—.

MAURICE MAETERLINCK: ŽIVOT MRAVENCŮ. Přeložila dr. B. Polívková. — Padesát výtisků na zvláštním lehoučkém papíře, podepsaných autorem a vázaných v pergameni. — Cena takového výtisku Kč 160.—.

NORDAHL GRIEG: ...A LOĎ PLUJE DÁLE. Přeložil Karel Rypáček. Cena Kč 28.—.

JACQUES DE LACRETELLE: SVATEBNÍ LÁSKA. Přeložil Josef Heyduk. — Cena Kč 25.—.

INTIMNÍ DOPISY BENJAMINA DISRAĚLIHO. S předmlouvou A. Mauroise. — Přeložil F. Veselý. — Cena Kč 40.—.

GEORGES DUHAMEL: CÍTOVÝ ZEMĚPIS EVROPY. Přeložila L. Weinfurterová. — Cena Kč 38.—.

SHEILA KAYE-SMITH: SOUMRAK RODU ALARDŮ. Přeložila Jarmila Fastrová. — Cena Kč 55.—.

OLAV DUUN: HOŠI Z OSTROVA. Přeložil Hugo Kosterka. — Cena Kč 30.—.

MILOSLAV NOHEJL: DESET LET NEROZHODUJE. Cena Kč 32.—.

JOHANNES LINNANKOSKI: PÍSEŇ O ČERVENÉM KVĚTU. Přeložil Alois Šikl. — Cena Kč 32.—.

JOSEF KNAP: VYSOKÉ JARNÍ NEBE. 3. vydání. — Cena Kč 29.—.

KRISTOFER UPPDAL: PÍSEŇ KRVE. Přeložil Hugo Kosterka. — Cena Kč 28.—.

MILOSTNÉ DOPISY FRANT. LAD. RIEGRA A MARIE PALACKÉ. Vydal Karel Stloukal. — Cena Kč 25.—.

OLAV DUUN: LIDÉ Z JUVIKU. Přeložil Hugo Kosterka. I. Rod. Cena Kč 24.—. II. V zaslepení. Cena Kč 30.—. III. Velká svatba. Cena Kč 26.—. IV. V pohádce. Cena Kč 24.—. V. Mládí. Cena Kč 30.—. VI. V bouři. Cena Kč 30.—.

H. G. CARLISLE: KREV MÉ KRVE. Přeložila L. Weinfurterová. — Cena Kč 30.—.

ANDRÉ MAUROIS: ŽIVOT VOLTAIRŮV. Přeložila L. Weinfurterová. Cena Kč 20.—.

WILLA CATHER: FARMÁŘ ROSICKÝ. Přeložila L. Weinfurterová. — Cena Kč 26.—.

VIKTOR DYK: MLADOST. V uspořádání a s doslovem dr. Zdenky Dykové. — Cena Kč 24.—.

PAUL MORAND: LONDÝN. Přeložil Josef Heyduk. — Cena Kč 34.—.

JOSEF KNAP: CIZINEC. 2. vydání. — Cena Kč 28.—.

GRIGOL ROBAKIDZE: MEGI. Přeložil V. Renč. — Cena Kč 24.—.

GUNNAR GUNNARSSON: SEDM DNÍ TEMNOTY. Přeložil E. Walter. Cena Kč 36.—.

AMELIE POSSE-BRÁZDOVÁ: SLUNNÉ ZAJETÍ. Přeložil Karel V. Rypáček. Cena Kč 33.—.

GRIGOL ROBAKIDZE: VRAŽDĚNÁ DUŠE. Přeložil Miloš Jirko. — Cena Kč 28.—.

AMELIE POSSE-BRÁZDOVÁ: PESTRÁ VOLNOST. Přeložil Karel V. Rypáček. — Cena Kč 30.—.

MARCEL AYMÉ: ULICE BEZE JMÉNA. Přeložila L. Weinfurterová. — Cena Kč 36.—.

KRISTMANN GUDMUNDSSON: MODRÉ POBŘEŽÍ. Přeložil Karel V. Rypáček. — Cena Kč 30.—.

JOSEF KNAP: MUŽI A HORY. 3. vydání. — Cena Kč 30.—.

VIKTOR DYK: POVÍDKY EMILA ŠAROCHA. Cena Kč 25.—.

Každý svazek v plátěné vazbě o Kč 15.— dražší.

Ve vydávání se pokračuje.